

Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού Γ' Λυκείου
Κλειδα στο διαγώνισμα Ιανουαρίου • Τμήματα διετούς προετοιμασίας

Διδαγμένο κείμενο

A1. 1 μονάδα x 6 προτάσεις = 6 μονάδες

- Αριστοτέλης α. Διαφορετική συμπεριφορά απέναντι σε Έλληνες και σε βαρβάρους.
- Ζήνων γ. Θεώρηση όλων των ανθρώπων ως συμπολιτών.
δ. Κατάργηση του επιμέρους δικαίου των διαφορετικών πόλεων.
- Αλέξανδρος β. Συμφιλίωση όλων των ανθρώπων είτε με την πειθώ είτε με τη βία.
ε. Διάκριση μεταξύ Ελλήνων και βαρβάρων με βάση το ηθικό κριτήριο.
στ. Ενοποίηση του καθημερινού τρόπου ζωής μέσω επιμειξιών.

A2. 2 μονάδες x 2 όροι = 4 μονάδες

- α. «τῶν μὲν»: αναφέρεται στο τοῖς μὲν Ἕλλησιν
- β. «οὐς»: αναφέρεται στο τῶν ὅλων

B1. 5 σημεία (•) x 2 μονάδες = 10 μονάδες

- **πατρις**: Η αγάπη προς την πατρίδα συνεχίζει να θεωρείται βασικό καθήκον, ωστόσο ήδη οι Κυνικοί έχουν επαναπροσδιορίσει τη σημασία του όρου. Καθώς το άτομο δεν προσδένεται ούτε περιορίζεται στην πόλη και τον τόπο του, ο όρος διευρύνεται, για να συμπεριλάβει ολόκληρο τον κόσμο. Η αντίληψη ότι υπάρχει ουσιαστική και φυσική σύνδεση του καθενός με την ανθρωπότητα, η προτεραιότητα της ανθρωπίνης ιδιότητας, είναι η βάση του στωικού κοσμοπολιτισμού.
- **ὥσπερ ἀγέλης συννόμου νόμῳ κοινῶ συντροφομένης**: Στο σημείο αυτό γίνεται αναφορά στην κοσμοαντίληψη του Ζήνωνα και της Στωϊκής φιλοσοφίας, που οραματίστηκε μια παγκόσμια πολιτεία με κοινούς και δίκαιους νόμους. Η αντίληψη αυτή γίνεται πιο κατανοητή με την χρήση της παραπάνω παρομοίωσης, μέσω της οποίας η παγκόσμια αυτή κοινωνία παρομοιάζεται με μια αγέλη.
- Μαζί με την παρομοίωση (ὥσπερ...) δίνεται και μια **οπτική εικόνα**: Στο πλαίσιο μιας αγέλης που διέπεται από φυσικούς νόμους και αρμονία, τα ζώα δεν ανταγωνίζονται μεταξύ τους για να τραφούν, αλλά όλα μαζί τρέφονται και επιβιώνουν με τάξη και ομόνοια. **συννόμου νόμῳ**: Ο Πλούταρχος φέρνει τις δύο λέξεις δίπλα-δίπλα κάνοντας ένα λογοπαίγνιο με την κοινή ετυμολογία των σύννομος (νομή) και νόμος. Σύννομος είναι αυτός που έχει κοινή νομή, μοιράζεται δηλαδή ένα βοσκοτόπι λειτουργεί συντροφικά (η λέξη αφορά συνήθως μια αγέλη). Ο νόμος βέβαια αποτελεί κάτι που μοιράζονται οι άνθρωποι στο πλαίσιο μιας αρμονικής συμβίωσης, την αυτονόητη κοινότητα του οποίου έρχεται να τονίσει το επίθετο κοινός (εν αντιθέσει προς το ίδιος που προηγήθηκε). Με τα δεδομένα αυτά μπορούμε να κατανοήσουμε και τη νεοελληνική σημασία του επιθέτου "σύννομος", δηλαδή ο σύμφωνος προς τον νόμο.
- **εὐνομία**: Η ευνομία αποτελούσε μόνιμο αίτημα στη θεωρία και την πρακτική της ελληνικής αρχαιότητας. Ένας από τους υποστηρικτές της δημοκρατίας, ο λεγόμενος "Ανώνυμος του Ιαμβλίου" συνοψίζει τα πλεονεκτήματά της, αξιολογώντας την ως «ό,τι καλύτερο για το σύνολο και για το άτομο». Στους Στωϊκούς, ο νόμος είναι ουσιαστικό στοιχείο της πόλης, που ορίζεται ως ένα «πλήθος ανθρώπων που διοικούνται από τον νόμο» (Κλήμης Αλεξανδρεὺς, Στωματεῖς, 4,26). Ο ηγέτης αυτής της κοσμοπόλης πρέπει να γνωρίζει τα αγαθά και τα κακά, να κατέχει το κύριο πολιτικό αγαθό, την αρετή, και να αναλαμβάνει πολλαπλούς ρόλους (κυβερνήτης, δικαστικός, παιδαγωγός κ.ά.), ώστε να διασφαλιστεί η ευνομία.
- Ο Πλούταρχος κλείνει την αναφορά του στην πολιτεία του Ζήνωνος με μια δεύτερη, εκτεταμένη παρομοίωση (**ὥσπερ ὄναρ ἢ εἶδωλον εὐνομίας φιλοσόφου καὶ πολιτείας ἀνατυπωσάμενος**), παραλληλίζοντας το έργο του και το όραμά του με την αποτύπωση ενός ονείρου και μιας εικόνας, εἶδωλον, που έπλασε με τη φαντασία του ο φιλόσοφος. Η λέξη εἶδωλον συντάσσεται μάλλον εδώ με γενική υποκειμενική (εἶδωλον φιλοσόφου = εικονίζει ο φιλόσοφος) και με γενική αντικειμενική (εἶδωλον εὐνομίας καὶ πολιτείας = εικονίζει την ευνομία και την κοινωνία των συμπολιτών). Στα πλαίσια αυτής της παρομοίωσης τονίζεται το βασικό στοιχείο της κοσμοπόλεως των στωϊκών που δεν είναι άλλο από την ευνομία.

B2. 10 σημεία (•) x 1 μονάδα = 10 μονάδες

- ❖ όπως σε κάθε ερώτηση σκιαγράφησης ενός προσώπου, οι απαντήσεις των μαθητών μπορούν να ποικίλουν, ανάλογα με τα στοιχεία που επιθυμούν να αναδείξουν. Παρακάτω παρέχεται μια υποδειγματική απάντηση. Ωστόσο, σε τέτοια θέματα ενυπάρχει πάντα το υποκειμενικό στοιχείο, εξεταζόμενου και βαθμολογητή. Ας ασκηθούμε, λοιπόν, και σε αυτό το είδος...
- Για τον Πλούταρχο ο Αλέξανδρος με την εκστρατεία και την πολιτική του εκπλήρωνε ένα **θεϊκό σχέδιο** (ήκειν θεόθεν) για την επιβολή μιας **οικουμενικής τάξης πραγμάτων** (κοινός άρμοστής) και τη **συμφιλίωση** όλων των λαών (διαλλακτής όλων). Έτσι, επιδίωκε να εντάσσονται ειρηνικά στο οικουμενικό κράτος του όλες οι φυλές και οι λαοί που συναντούσε κατά την εκστρατεία του. Όσους δεν έπειθε να ενωθούν μαζί του, **τους κατακτούσε με τη δύναμη των όπλων του** (συνήγε τοῖς ὄπλοις βιαζόμενος).
 - Η ενσωμάτωση αυτή προϋπέθετε την **ανάμειξη** διαφορετικών τρόπων ζωής, ηθών και εθίμων, προκειμένου να αποτελέσουν όλοι μαζί ένα **αρμονικό σύνολο**, μέσα στο οποίο ο καθένας θα έχει τη δική του θέση. Όπως μάλιστα προσθέτει παρακάτω Πλούταρχος, η ανάμειξη των διαφορετικών τρόπων ζωής αφορούσε ακόμα και την **ένδυση** και τη **διατροφή**.
 - Σημαντική στο πλαίσιο αυτό ήταν η σύναψη μικτών γάμων, που ενθάρρυνε η οργάνωσε ο ίδιος. Ο Πλούταρχος εκφράζει παραστατικά την πολιτική του Αλεξάνδρου με μια **παρομοίωση**: ως ανακάτεμα των πολιτισμικών αυτών στοιχείων σε ένα αγγείο ανάμιξης κρασιού και νερού (ὡσπερ ἐν κρατήρι μίξας).
 - Ο Πλούταρχος τονίζει με έμφαση ότι ο Αλέξανδρος προωθούσε **νέες αντιλήψεις και αξίες**, οι οποίες βασιζόνταν στη **νέα πραγματικότητα** που είχε δημιουργήσει η οικουμενική εκστρατεία του. Σύμφωνα με αυτές οι παραδοσιακές ιδέες και αξίες υπονομεύονται από τη νέα πραγματικότητα και **η πόλη κράτος έχασε πια τη σημασία** της ως πηγή μέτρου αξιών. Κατά τον Πλούταρχο ο Αλέξανδρος επέβαλε μια νέα αντίληψη και για την πατρίδα: **όλοι θα έπρεπε να θεωρούν ως πατρίδα τους την οικουμένη και όχι μόνο την πόλη από την οποία προέρχονταν και, ως ακρόπολη και φρουρά τους το στρατόπεδο**.
 - Κυρίως όμως ο Αλέξανδρος διακήρυξε ότι δεν θα πρέπει να θεωρείται ως κριτήριο διαχωρισμού των Ελλήνων και μη Ελλήνων ο τόπος καταγωγής ή τα εξωτερικά πολιτισμικά στοιχεία, αλλά **τόνιζε ότι το κριτήριο διαχωρισμού θα έπρεπε να είναι το ηθικό**: Έλληνες οι ενάρετοι και αλλόφυλοι οι κακοί.
 - Στον λόγο του Αλεξάνδρου προς τους Μακεδόνες **διαπιστώνουμε σημαντικές διαφορές** σε σχέση με την ιδανική εικόνα που παραδίδει ο Πλούταρχος, καθώς ο ίδιος ο Αλέξανδρος δίνει μια διαφορετική οπτική του έργου του. Αρχικά κρίνει το δικό του **έργο** ως **ανώτερο** του πατέρα του Φιλίππου. Η λεπτομερής καταγραφή των επιτευγμάτων του υπερτονίζουν την προσωπικότητά του και αποτελούν ένδειξη υπέρμετρου εγωισμού.
 - Δηλώνει ότι οι περιοχές που κατέκτησε με τη βία, όπως και αυτές που με τη θέλησή τους υποτάχθηκαν στην εξουσία του, αποτελούν **κτήσεις των Μακεδόνων**. Δεν φαίνεται δηλαδή να δημιουργήσει μια κοσμόπολη όπου όλοι είναι ίσοι, αλλά ένα **οικουμενικό κράτος στο οποίο κυριαρχούν οι Μακεδόνες** και τις περιοχές του οποίου εκμεταλλεύονται ώστε να αυξήσουν τα πλούτη και τη δόξα τους.
 - **Η αναφορά που κάνει στους μεικτούς γάμους δείχνει ότι αυτοί δεν φαίνεται να εντάσσονται σε κάποιο σχέδιο ανάμειξης λαών και πολιτισμών**. Άλλωστε, **αναφέρεται στους λαούς που κατέκτησε με τον όρο νικημένους βαρβάρους**. Τελικά σκιαγραφεί τον εαυτό του περισσότερο σε έναν ακαταπρόνοητο και **ακαταμάχητο γενναίο στρατηλάτη**, παρά ως έναν μονάρχη της ανατολής καθώς διατείνεται ότι δε ζει με πολυτέλεια ούτε και προσδίδει στον εαυτό του την αίγλη του απεσταλμένου των θεών (θεόθεν).
 - Ο Πλούταρχος συνδέει στοιχεία της ουτοπικής στωικής πόλης του Ζήνωνα με την πολιτική του Μ. Αλεξάνδρου, κάνοντας έναν **αναχρονισμό**. Ο Αλέξανδρος ενσαρκώνει τον **ιδανικό ηγέτη**, (ηγέτη-φιλόσοφο;), ο οποίος μέσω των αρετών του θα διοικήσει χρηστά τον νέο και απέραντο κόσμο, οδηγώντας την **κοσμόπολιν στην ευδαιμονία**. Κατά μια έννοια, ο Αλέξανδρος θα μπορούσε να λάβει τον χαρακτηρισμό ως **πρακτικού φιλοσόφου**, καθώς εφάρμοσε πρωτοποριακές κοσμο-αντιλήψεις. Το γεγονός ότι πρόβαλε την ομόνοια, την ειρήνη και την επικοινωνία και αδιαφόρησε για τον προσωπικό πλουτισμό και την ατομική ευημερία (βλ. και παράλληλο κείμενο), αποδεικνύουν ότι ο Αλέξανδρος ήταν φύση φιλοσοφική.
 - Στον παρόντα λόγο του, βέβαια, ο Αλέξανδρος **προβάλλεται ως ένας διαφορετικός τύπος ηγέτη**: ενδιαφέρεται μόνο για το καλό του δικού του λαού και αυτόν υπηρετεί. Αυτό, εν μέρει, δικαιολογείται από την στοχοθεσία της ομιλίας του, καθώς με αυτήν επιδιώκει να χαλιναγωγήσει τους στρατιώτες του, οι οποίοι αντιτίθενται σε αυτήν ακριβώς την παραπάνω σταχυολογούμενη από τον Πλούταρχο πολιτική του. Ίσως εδώ μπορούμε να εκτιμήσουμε τις δυνατότητες του Αλεξάνδρου ως ενός διορατικού πολιτικού.

B3. α- Σωστό, β- Λάθος, γ- Σωστό, δ- Λάθος, ε- Σωστό

B4.

- συντείνει: **τάση**, τόνος, ταινία, έκταση: - Έχει έντονη την **τάση** να αμφισβητεί τους άλλους.
- διωρισμένοι: διορισμός, **οριστικός**, αόριστος: - Πρέπει να δώσεις μια **οριστική** λύση στο πρόβλημα.
- ἀγέλης: **αγωγός**, αγωγοί, άξονας: - Ο **αγωγός** αερίου διέρχεται κάτω από τη θάλασσα.
- χρώμενος: χρήση, χρήση, **κατάχρηση**, άχρηστος: - Μην κάνεις **κατάχρηση** της καλοσύνης μου.
- ἐνέπλησε: πλήρης, πλημμύρα, πλήθος, **απληστία**: - Η απληστία του θα τον καταστρέψει.

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Ισοκράτους, Αρχίδαμος, §§ 48 - 49

Πρωτότυπο	Μετάφραση
Ἀπείπομεν δ' ἂν ἀκούοντες τε καὶ λέγοντες, εἰ πάσας τὰς τοιαύτας πράξεις ἐξετάζομεν (...)	Θα κουραζόμασταν βέβαια και να ακούμε και να μιλάμε, αν εξετάζαμε όλες τις τέτοιου είδους πράξεις (...)
Ὅστις οὖν ὄρων τοσαύτας μεταβολὰς γεγενημένας ἐφ' ἡμῶν οἶεται παύσεσθαι, λίαν ἀνόητός ἐστι·	Ὅποιος λοιπόν, ενώ βλέπει ότι έχουν γίνει τόσες μεταβολές, (:ανατροπές) νομίζει ότι θα σταματήσουν (αυτές) σε μας (στην περίπτωση μας /κατά το χρόνο ζωής μας), είναι πολύ ανόητος.
ἀλλὰ δεῖ καρτερεῖν ἐπὶ τοῖς παροῦσι καὶ θαρρεῖν περὶ τῶν μελλόντων, ἐπισταμένους ὅτι τὰς τοιαύτας συμφορὰς αἱ πόλεις ἐπανορθοῦνται πολιτεία χρηστῆ καὶ ταῖς περὶ τὸν πόλεμον ἐμπειρίαις.	ἀλλὰ πρέπει να υπομείνουμε την παρούσα κατάσταση και να έχουμε θάρρος για όσα συμβούν στο μέλλον, γνωρίζοντας (/ επειδή γνωρίζουμε) καλά ὅτι οι πόλεις επανορθώνουν τέτοιες συμφορές με αποτελεσματική (/ ικανή) διοίκηση (/πολίτευμα) και με την πολεμική εμπειρία.
Περὶ ὧν οὐδεὶς ἂν τολμήσειεν ἀντειπεῖν ὡς οὐ τὴν μὲν ἐμπειρίαν μᾶλλον τῶν ἄλλων ἔχομεν,	Γι' αυτά κανείς δεν θα τολμούσε να φέρει αντίρρηση ὅτι (τάχα / με την ιδέα ότι) δεν έχουμε μεγαλύτερη (πολεμική) εμπειρία από τους άλλους,
πολιτείαν δ' οἶαν εἶναι χρηστὴν μόνον ἡμῶν ἐστίν.	και ὅτι (τέτοια) διοίκηση (/πολίτευμα), ὅποια πρέπει να υπάρχει, μόνον σε εμάς υπάρχει.
Ὅν ὑπαρχόντων οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἄμεινον πράξομεν τῶν μηδετέρου τούτων πολλὴν ἐπιμέλειαν πεποιημένων.	Αφού αυτά υπάρχουν σε εμάς, με κάθε τρόπο θα πράξουμε ἀνώτερα (/ θα υπερισχύσουμε) ἀπὸ ὅσους δεν φροντίζουν πολύ για κανένα ἀπ' αυτά τα δύο.
Κατηγοροῦσι δὲ τινες τοῦ πολέμου καὶ διεξέρονται τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ, τεκμηρίοις ἄλλοις τε πολλοῖς χρώμενοι καὶ μάλιστα τοῖς περὶ ἡμᾶς γεγενημένοις, καὶ θαυμάζουσιν εἴ τινες οὕτω χαλεπῶ καὶ παραβόλῳ πράγματι πιστεύειν ἀξιούσιν	Κάποιοι λοιπόν κατηγοροῦν τον πόλεμο και αναφέρουν διεξοδικά την αβεβαιότητά του, χρησιμοποιώντας ως αποδείξεις και άλλα πολλά και κυρίως αυτά που έχουν συμβεί σε μας, και εκπλήσσονται που μερικοί έχουν την αξίωση να εμπιστεύονται μια τόσο παράτολμη επιχείρηση.

Γ2.

- Ο Αρχίδαμος υποστηρίζει ότι κάποιοι από τους συμπολίτες του **κατηγορούν τον πόλεμο και διηγούνται διεξοδικά την αβεβαιότητά** του αναφέροντας ως απόδειξη, μεταξύ άλλων, ὅσα έχουν ήδη συμβεί στους Σπαρτιάτες εξαιτίας του πολέμου (Κατηγοροῦσιν δὲ τινες τοῦ πολέμου...περὶ ἡμᾶς γεγενημένοις). Οι ίδιοι μάλιστα **απορούν που κάποιοι καλούν του πολίτες να δείξουν εμπιστοσύνη σε ένα τόσο δύσκολο και παράτολμο εγχείρημα, ὅπως ο πόλεμος** (και θαυμάζουσιν εἴ τινες οὕτω χαλεπῶ καὶ παραβόλῳ πράγματι πιστεύειν ἀξιούσιν).

- Ο Αρχίδαμος όμως υποστηρίζει πως ο πόλεμος υπήρξε για πολλούς η αιτία να γίνουν ευτυχισμένοι (Εγώ δὲ πολλούς μὲν οἶδα διὰ τὸν πόλεμον μεγάλην εὐδαιμονίαν κτησαμένους), ενώ η ειρήνη τους στέρησε την ευτυχία που είχαν (πολλούς δὲ τῆς ὑπαρχούσης ἀποστερηθέντας διὰ τὴν εἰρήνην).
- Ούτε ο πόλεμος ούτε η ειρήνη, σύμφωνα με τον Αρχίδαμο, πρέπει να θεωρούνται απόλυτα καλό ή κακό πράγμα διότι το θετικό ή αρνητικό αποτέλεσμα εξαρτάται από τον τρόπο που θα εκμεταλλευτεί κάποιος τα πράγματα και τις περιστάσεις (Οὐδὲν γὰρ τῶν τοιούτων...ἐκβαίνειν ἐξ αὐτῶν).
- Για το ίδιο λόγο τονίζει ότι όσοι ευτυχοῦν πρέπει να προτιμούν την ειρήνη διότι έτσι θα διαφυλάξουν περισσότερο χρόνο ὅσα κατέχουν (Χρῆ δὲ τοὺς μὲν εὖ πράττοντας...τὰ παρόντα διαφυλάξειε) ενώ όσοι δυστυχοῦν πρέπει να προτιμούν τον πόλεμο (τοὺς δὲ δυστυχοῦντας τῷ πολέμῳ προσέχειν τὸν νοῦν).
- Ο πόλεμος, κατά τον Αρχίδαμο, με την αναταραχή και τις αλλαγές που προκαλεί δίνει τη ευκαιρία στους δυστυχισμένους να μεταβάλουν γρήγορα την κατάστασή τους (ἐκ γὰρ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς καινουργίας θάττον ἂν μεταβολῆς τύχοιεν).

Γ3.α. (μονάδες 3)

- ὄρῶν (1η σειρά): ὀψόμενος
- ἔχομεν: ἔξομεν / σχήσομεν
- τύχοιεν: τεύξοιντο (/τευξοῖντο)

Γ3.β. (μονάδες 2)

- ἀξιοῦσιν: ἠξίουσιν
- οἶδα: ἦδειν - ἦδη

Γ3.γ. (μονάδες 5)

- πολλήν: δοτική πληθυντικού αριθμού στο θηλυκό γένος του συγκριτικού βαθμού: πλείοσι(ν) /πλέοσι(ν)
- μάλιστα: τον αντίστοιχο τύπο στον θετικό βαθμό: μάλα
- προσέχειν: τον ίδιο τύπο στον Αόριστο: προσσχέιν
- ἀποστερηθέντας: δοτική πληθυντικού στο ίδιο γένος: τοῖς ἀποστερηθεῖσι
- τὸν νοῦν: ονομαστική πληθυντικού: οἱ νοῖ

Γ4.α. (μονάδες 4)

- τεκμηρίοις • κατηγορούμενο στο αντικείμενο ἄλλοις (πολλοῖς) της μετοχής χρώμενοι.
- ἐκβαίνειν • τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο της απρόσωπης έκφρασης ανάγκη (ἐστίν), με υποκείμενο τὸ τέλος (ετεροπροσωπία).
- χρόνον • αιτιατική (πλαγιόπτωτος επιρρηματικός προσδιορισμός) του χρόνου (έκταση) στο ρήμα ἂν διαφυλάξειεν.
- τῷ πολέμῳ • ἔμμεσο αντικείμενο στο απαρ. προσέχειν (ή αντικ. στην περιφραση προσέχειν τὸν νοῦν)

Γ4.β. (μονάδες 3)

— Ὁ Αρχίδαμος ᾤετο κατηγορεῖν τινας τοῦ πολέμου καὶ διεξέρχεσθαι / διεξίεναι τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ.

Γ4.γ. (μονάδες 3)

- Ὑπόθεση: εἰ πάσας τὰς τοιαύτας πράξεις ἐξετάζοιμεν (εἰ + ευκτική)
- Απόδοση: Ἀπείποιμεν δ' ἂν ἀκούοντές τε καὶ λέγοντες (δυνητική ευκτική)
- Εἶδος: (απλός υποθετικός λόγος) – Απλή σκέψη του λέγοντος